

VARTOTOJO TEISĖ Į PREKĖS TAISYMĄ IR JOS ĮGYVENDINIMAS EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖJE

Augustė Dumčiūtė

Mykolo Romerio universitetas

Elektroninis paštas: augustedumciute@gmail.com

Lina Novikovienė

Mykolo Romerio universitetas Teisės mokyklos

Privatinės teisės institutas

Elektroninis paštas: linan@mruni.eu

Pateikta 2024 m. lapkričio 21 d., parengta spaudai 2025 m. balandžio 8 d.

DOI: 10.13165/JUR-25-32-1-09

Santrauka. Vienas iš žiedinės ekonomikos tikslų – užtikrinti, kad produktai būtų patvarūs ir galėtų būti naudojami ilgesnį laiką, sudarant teisingas ir ekonomines sąlygas vartotojams dalyvauti žiedinėje ekonomikoje. Šiame straipsnyje aptariama teisė į remontą, nagrinėjant Europos Sąjungos (toliau taip pat – ES) ir Lietuvos teisingas priemones, teismų praktiką ir tvarytą politiką. Išanalizavus skirtingų mokslininkų nuomones, teisę į prekės taisymą galima apibūdinti kaip judėjimą, kuriuo siekiama skatinti žmones taisyti prekes, o ne jas keisti naujomis. Nors gamintojai dažnai laikosi strategijos gaminti trumpalaikio naudojimo prekes, kurių neįmanoma pataisyti, tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniu lygmeniu stengiamasi rasti veiksmingų būdų, kaip tam užkirsti kelią. Šiame straipsnyje atskleidžiamas teisės į prekės taisymą turinys, pristatomos ES tvaraus vartojimo iniciatyvos ir įvertinamos įvairios priemonės, kurios galėtų prisidėti prie gaminių taisymo skatinimo Lietuvoje.

Reikšminiai žodžiai: žiedinė ekonomika, vartotojo teisių apsauga, teisė į prekės taisymą, suplanuotas nusidėvėjimas, tvarus vartojimas.

Įvadas

Temos aktualumas. „Požiūris į vartojimą, kaip ekonomikos augimo priemonę, ilgą laiką buvo vyraujantis. Rinkos ekonomikos veikimo principas paprastas: kuo daugiau vartotojai perka, tuo labiau auga ekonomika. Todėl tradiciškai buvo siekiama, kad vartotojas pirktų daugiau produktų, o senus daiktus nuolat keistų naujais. Ilgainiui nesaikingas vartojimas iškėlė pasaulinio masto problemą: dabartiniai gamybos ir vartojimo poreikiai gero-kai viršija esamus gamtinius išteklius. Akivaizdu, kad šiame kontekste vis aktualesnis tapo siekis, kad tiek gamintojai, tiek vartotojai mažesnėmis sąnaudomis gautų tokių pat ar net didesnę kiekį produktų bei paslaugų¹. Todėl šiame kontekste reikšmingą vaidmenį atlieka vartotojo teisė į prekės taisymą. Apie teisę į prekės taisymą, nors ir ne itin daug, rašo ir Lietuvos mokslininkai, pavyzdžiui, L. Novikovienė², daugiau šia tema domisi užsienio mokslininkai, kaip antai K. Bradley, O. Persson³, V. Graziano, K. Trogal⁴, S. Svensson, J. L. Richter, E. Maitre-Ekern, T. Pihljarinne, A. Maigret, C. Dalhammar⁵, E. Terryn⁶, R. J. Hernandez, C. Miranda, J. Goni⁷, D. Marikyan, S. Papagiannidis⁸, M. Pilling, M. Stead, A. Gradinar, C. Remy, T. Macpherson-Pope⁹, K. A. Scott ir S. T. Weaver¹⁰ ir kiti.

Šiandien aiškiai suvokiama, kad tvarus vartojimas yra neišvengiamas, todėl vartotojų teises ginančiose normose nustatyti bendrieji vartotojų teisių apsaugos tikslai turi derėti su tvaraus vartojimo skatinimo tikslais. „Eurobarometro“ tyrimai¹¹ rodo, kad nemaža dalis

- 1 Augustė Dumčiūtė ir Lina Novikovienė, „Vartotojo teisė į prekės taisymą („Right to repair“) ir jos įgyvendinimas Europos Sąjungos teisėje“, *Studentų moksliniai tyrimai, 2023/ 2024 Konferencijos pranešimų santrauka*, (Lietuvos mokslo taryba, 2024), 517, https://lmt.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/6/fQ4-btD1_WM.pdf.
- 2 Lina Novikovienė, „The Role of the Product Quality Guarantee in Promoting Sustainable Consumption: Lithuanian Experience“, iš *Law and Sustainability: Perspectives for Lithuania and Beyond*, ed. Alessio Bartocelli, Dovilė Sagatienė ir kt. (Krokuva: Księgarnia Akademicka Publishing, 2023), 169–182.
- 3 Karin Bradley ir Ola Persson, „Community Repair in the Circular Economy – Fixing More Than Stuff“, *Local Environment* 27, 10–11 (2022): 1321–1337, <https://doi.org/10.1080/13549839.2022.2041580>.
- 4 Valeria Graziano ir Kim Trogal, „Repair Matters“, *Ephemera: Theory and Politics in Organization* 19, 2 (2019): 203–227, https://www.academia.edu/39790323/Repair_Matters?source=swp_share.
- 5 Sahra Svensson, Jessika Luth Richter, Eléonore Maitre-Ekern ir kt., „The Emerging ‘Right to Repair’ Legislation in the EU and the U.S.“, *Going Green CARE INNOVATION* 2018, Viena, Austrija, 2018, <https://portal.research.lu.se/en/publications/the-emerging-right-to-repair-legislation-in-the-eu-and-the-us>.
- 6 Evelynne Terryn, „A Right to Repair? Towards Sustainable Remedies in Consumer Law“, *European Review of Private Law* 27, 4 (2019): 851–873, <https://kluwerlawonline.com/Journalarticle/European+Review+of+Private+Law/27.4/ERPL2019044>.
- 7 Ricardo J. Hernandez, Constanza Miranda ir Julian Goñi, „Empowering Sustainable Consumption by Giving Back to Consumers the ‘Right to Repair’“, *Sustainability* 12, 3 (2020): 850, <https://doi.org/10.3390/su12030850>.
- 8 David Marikyan ir Savvas Papagiannidis, „Exercising the ‘Right to Repair’: A Customer’s Perspective“, *Journal of Business Ethics* 193 (2024): 35–61, <https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-023-05569-9>.
- 9 Matthew Pilling, Michael Stead, Adrian Gradinar, Christian Remy ir kt., „Preparing to Repair: Using Co-Design and Speculative Design Methods to Explore the Future of IoT Right-to-Repair with Citizens and Communities“, 2022, <https://www.researchgate.net/publication/373597901>.
- 10 Kristin A. Scott ir S. Todd Weaver, „To Repair or Not to Repair: What is the Motivation?“, *Journal of Research for Consumers* 26 (2014), https://www.jrconsumers.com/Academic_Articles/issue_26/.
- 11 Europos Komisija: Komunikacijos generalinis direktoratas, „Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 503. Požiūris į skaitmeninio poveikį kasdieniam gyvenimui“, 2020, žiūrėta 2024 m. kovo 7 d., https://data.europa.eu/data/datasets/s2228_92_4_503_eng?locale=lt.

vartotojų, užuot keitę savo daiktus, juos taisytų, tačiau to nedaro dėl didelės prekės taisymo kainos. Todėl tik tuomet, kai bus ginamos ne tik naujų prekių pirkėjų, bet ir tvarų vartojimą besirenkančių vartotojų teisės, pastarieji galės jaustis tvirtai priimdami tvarų sprendimą.

Svarbu atkreipti dėmesį, jog 2019 m. gruodžio mėn. Europos Komisija paskelbė Europos žaliojo kurso komunikatą¹². Europos žaliasis kursas ir kitos iniciatyvos konkretesnį pavidalą įgavo Europos Komisijos 2020 m. kovo mėn. paskelbtame naujajame žiedinės ekonomikos veiksmų plane¹³, kuriame atskiro dėmesio skirta galių suteikimui vartotojams. 2022 m. balandį Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl teisės į prekės remontą¹⁴, kurioje išskyrė keletą sričių. Reaguodama į tai, Europos Komisija pateikė pasiūlymą dėl atskiro teisėkūros procedūra priimamo akto dėl teisės į prekės taisymą. Po dvejų metų teisėkūros procesų 2024 m. balandžio 23 d. Europos Parlamentas teisės aktui pritarė¹⁵, o galutinis Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2024/1799 dėl bendrųjų taisyklių, kuriomis skatinamas prekių taisymas, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (ES) 2017/2394 bei direktyvos (ES) 2019/771 ir (ES) 2020/1828¹⁶ (toliau – Teisės į prekės taisymą direktyva), tekstas paskelbtas 2024 m. birželio 13 d.

Europos šalių praktika¹⁷ rodo, kad jei vartotojams sudaroma galimybė daiktus taisyti už prieinamesnę kainą, jie kur kas dažniau renkasi tai daryti. Tyrimai¹⁸ atskleidžia, kad daugelis vartotojų mielai rinktųsi taisyti turimus daiktus, užuot juos keitę, tačiau dažnai to atsisako dėl pernelyg didelių remonto išlaidų. Be to, dauguma rinkoje siūlomų produktų yra trumpaamžiai ir nepritaikyti naudoti pakartotinai, taisyti ar perdirbti. Dar viena problema – pasibaigus teisei garantijai, vartotojams dažnai nesuteikiamos tinkamos galimybės remontuoti įsigytus gaminius.

Atsižvelgiant į Europos Sąjungoje vykdomas prekių remonto ir tvaraus vartojimo skatinimo iniciatyvas, straipsnyje bus nagrinėjama, kaip teisė į prekės taisymą įgyvendinama Europos Sąjungos teisėje, apžvelgiama užsienio valstybių geriausia praktika ir aptariamas Lietuvos atvejis. Analizuojant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT),

12 Europos Komisija, Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos žaliasis kursas“, Briuselis, 2019 m. gruodžio 11 d., žiūrėta 2024 m. vasario 9 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>.

13 Europos Komisija, Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Naujas žiedinės ekonomikos veiksmų planas, kuriuo siekiama švaresnės ir konkurencingesnės Europos“, Briuselis, 2020 m. kovo 11 d., žiūrėta 2024 m. vasario 9 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM%3A2020%3A98%3AFIN>.

14 Europos Parlamentas, 2022 m. balandžio 7 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl teisės į remontą (2022/2515(RSP)), žiūrėta 2024 m. gegužės 1 d., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0126_LT.html.

15 Europos Parlamentas, Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl bendrųjų taisyklių, kuriomis skatinamas prekių taisymas, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2017/2394 ir direktyvos (ES) 2019/771 ir (ES) 2020/1828, 2024, žiūrėta 2024 m. gegužės 1 d., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0308_LT.html#def_1_3.

16 OL L 2024/1799, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32024L1799>.

17 „Kaip skatinsime tvarų vartojimą? Neišmesti, o taisyti!“, žiūrėta 2024 m. gegužės 1 d., <https://am.lrv.lt/lt/naujienuos/kaip-skatinsime-tvaru-vartojima-neismesti-o-taisyti/>.

18 Europos Komisija, *supra note*, 11.

Lietuvos teismų ir neteisminio ginčo nagrinėjimo institucijų praktiką bus siekiama įvertinti, kokių problemų kyla skatinant tvarų vartojimą, kokios bendros tendencijos vyrauja šioje srityje nuo žiedinės ekonomikos idėjos iki teisės į prekės taisymsą įgyvendinimo.

Mokslinė problema – klausimas, ar dabartinis teisinis reguliavimas užtikrina vartotojo teisę taisyti prekes ir kokie veiksniai trukdo vartotojams ją pasinaudoti. Pagrindinis šio mokslinio tyrimo **tikslas** – atskleisti teisės į prekės taisymsą koncepcijos turinį ir šios teisės įgyvendinimo priemonės, padedančias siekti didesnio vartotojų teisių apsaugos lygio ir tvarumo. Siekiant užsibrėžto tikslo keliami šie **tyrimo uždaviniai**:

1. Ištirti vartotojo teisės į prekės taisymsą sampratą, atskleisti jos turinį
2. Pristatyti naujausias Europos Sąjungos iniciatyvas, susijusias su tvaraus vartojimo skatinimu
3. Įvertinti, kokiomis teisinėmis priemonėmis prekės taisymsa skatinamas Lietuvoje
4. Išanalizuoti užsienio valstybių geriausią praktiką, atskleidžiant, kokiomis priemonėmis prisidedama prie veiksmingesnio teisės į prekės taisymsą įgyvendinimo

Tyrimo objektas – vartotojo teisė į prekės taisymsą ir jos teisinis reguliavimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos teisėje. Šio straipsnio kontekste terminas „Europos Sąjungos teisė“ apima Europos Sąjungos institucijų priimamus teisės aktus ir rekomendacinio pobūdžio dokumentus.

Tyrimo metodai. Pagrindinis duomenų analizės metodas, taikomas šiame tyrime, yra dokumentų analizės metodas. Analizuojamus dokumentus nagrinėjama tema galima suskirstyti į šias grupes: 1) Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktai; 2) Lietuvos teismų ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija. Šalia dokumentų analizės taikyti loginiai tyrimo metodai: sąvokų interpretacijos, apibendrinimo, sisteminės analizės.

1. Teisė į prekės taisymsą kaip žiedinės ekonomikos dalis

„XX amžiaus pramoninė revoliucija bei konkurencija tarp Rytų ir Vakarų valstybių ideologijų paskatino spartų ekonomikos augimą, gamybos ir vartojimo masto didėjimą, gyvenimo kokybės gerėjimą ir kt. Žmonija, vykdydama šiuos procesus, ignoravo jų poveikį aplinkai, taikydama linijinės ekonomikos modelį, kuris ir privedė prie to, kad planeta nebegali užtikrinti žmonijos poreikių.“¹⁹ ES kasmet „susidaro apie 2,2 mlrd. tonų atliekų. Šiuo metu ES atnauja teisės aktus dėl atliekų tvarkymo, kad paskatintų perėjimą prie tvaresnio modelio, vadinamo žiedine ekonomika²⁰. 2020 m. kovo mėn. Europos Komisija pristatė žiedinės ekonomikos veiksmų planą²¹, kuris neatsiejamas nuo tvaresnio produktų projektavimo bei vartojimo ir teisės į prekės taisymsą įgyvendinimo.

19 Tomaš Jusel ir Aurelija Burinskienė, „Transition to Circular Economy: Barriers and Drivers Interaction at Micro, Meso and Macro Levels“, *Mokslas – Lietuvos Ateitis / Science – Future of Lithuania* 11 (2019), <https://doi.org/10.3846/mla.2019.9633>.

20 Europos Parlamentas, „Žiedinė ekonomika: kas tai ir kodėl ji svarbi?“, žiūrėta 2024 m. kovo 9 d., <https://www.europarl.europa.eu/topics/lt/article/20151201STO05603/ziedine-ekonomika-kas-tai-ir-kodel-ji-svarbi>.

21 Europos Komisija, *supra note*, 12.

Išmetant prekes, kurias būtų galima pataisyti, daromas didelis poveikis aplinkai ir vien dėl to ES kasmet susidaro 35 mln. tonų atliekų, todėl teisė remontuoti laikoma svarbiu žingsniu įgyvendinant ES planą iki 2050 m. sukurti žiedinę ekonomiką, kuri yra Europos žaliajo susitarimo – ES veiksmų plano, kuriuo siekiama iki 2050 m. užtikrinti neutralumą klimato atžvilgiu – dalis²². Komisijos politikoje svarbią vietą užima vartojimo produktų taisymo, o ne keitimo skatinimas. Europos žaliajame susitarime jau numatyta skatinti įmones siūlyti ir leisti vartotojams rinktis pakartotinai naudojamus, patvarius ir taisytinus gaminius, taip pat analizuoti „teisės į remontą“ poreikį²³. Taigi šiame skyriuje ir bus apžvelgiama sąsaja tarp žiedinės ekonomikos ir teisės į prekės taisymą tikslų.

Žiedinės ekonomikos diskurse pabrėžiama, kad produktai turėtų būti taisytini ir kad taisymo darbų turėtų daugėti²⁴. Nors pasauliui prireikė dešimtmečių, kol buvo atkreiptas dėmesys į tai, kaip sumažinti per didelio išteklių naudojimo tempą ir mastą, poreikis pereiti prie žiedinės ekonominės sistemos formos oficialiose politikos programose pasirodė gana neseniai²⁵.

Žiedinės ekonomikos veiksmų plane numatyta, jog Europos Komisija „dės pastangas, kad būtų įtvirtinta nauja „teisė į remontą“, ir apsvartys naujas horizontalias vartotojų materialiąsias teises, pavyzdžiui, susijusias su atsarginių dalių prieinamumu ir remonto galimybėmis, o IRT [aut. past.: informacinės ir ryšių technologijos] ir elektronikos atveju – su paslaugų atnaujinimu²⁶“. Taigi žiedinės ekonomikos tikslas – kuo ilgiau išlaikyti išteklius, taikant tokias strategijas kaip perdirbimas, atnaujinimas ir pakartotinė gamyba, o teisės į prekės taisymą judėjimu siekiama, kad vartotojai arba trečiosios šalys galėtų taisyti gaminius, o ne būtų priversti juos keisti, kai sugenda. Tiek žiedinės ekonomikos, tiek teisės į prekės taisymą koncepcijos padeda taupyti išteklius ir mažinti atliekų kiekį, nes leidžia naudoti produktus ilgiau ir juos taisyti, kitaip tariant, pratęsti gaminių naudojimo trukmę.

ES mastu teisė į prekės taisymą netiesiogiai buvo paliesta 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų²⁷ (toliau – Direktyva 1999/44/EB), reglamentuojant vartotojui suteikiamų garantijų teisinius aspektus. 2019 m. gegužės 20 d. priėmus Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2019/771 dėl tam tikrų prekių pirkimo–pardavimo

22 Europos Parlamentas, „Teisė į remontą“. ES veiksmas, skirti remonto skatinimui“, žiūrėta 2024 m. gegužės 1 d., <https://www.europarl.europa.eu/topics/lt/article/20220331STO26410/teise-i-remonta-es-veiksmas-skirti-remonto-skatinimui>.

23 Europos Komisija, Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimo ataskaita“, pridedamas prie pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl bendrų taisyklių, skatinančių prekių remontą ir keičiančios Reglamentą (ES) 2017/2394, direktyvas (ES) 2019/771 ir (ES) 2020/1828, Briuselis, 2023 m. kovo 22 d., žiūrėta 2024 m. balandžio 6 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD%3A2023%3A59%3AFIN>.

24 Bradley ir Persson, *supra note*, 2.

25 Annette Kur ir Irene Calboli, „Intellectual Property in the Circular Economy“, *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 18 (2023): 337, <https://scholarship.law.tamu.edu/facscholar/1801>.

26 Europos Komisija, *supra note*, 12.

27 OL L 171, 1999 7 7, 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 4 t., p. 223, žiūrėta 2024 m. vasario 5 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=celex%3A31999L0044>.

sutarčių aspektų²⁸ (toliau – Prekių pardavimo direktyva), Direktyva 1999/44/EB buvo panaikinta. Pažymėtina, jog Prekių pardavimo direktyvoje nėra aiškiai kalbama apie teisę į prekės taisymą, tačiau ši teisė minima netiesiogiai, skatinant prekių ilgaamžiškumą ir kokybę, nurodant, kad vartotojai, įsigiję nekokybiškas prekes, gali pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis, įskaitant prekių taisymą ar pakeitimą.

Teisės į prekės taisymą judėjimo tikslas – kad būtų priimti teisės aktai, pagal kuriuos gamintojai būtų įpareigoti mažinti atliekų kiekį, didinti produktų ilgaamžiškumą. Tai judėjimas, kuris siekia užtikrinti, kad vartotojai galėtų lengvai remontuoti ir atnaujinti savo įsigytas prekes, pavyzdžiui, elektronikos gaminius, mobiliuosius telefonus, kompiuterius, automobilius, buitines technikas ir kt. Judėjimas skatina gamintojus kurti lengvai taisomus produktus ir suteikti galimybę vartotojams ir nepriklausomiems remonto paslaugų teikėjams atlikti remontą, o ne skatinti vartotoją iškart įsigyti naują prekę. Todėl ši iniciatyva, remiama teisės aktais, suprantama kaip pagrindinė žmogaus teisė, turint omenyje, kad vartotojai turėtų tinkamas sąlygas susitaisyti įgytą prekę, esant gedimui, ne tik garantijos laikotarpiu, arba pavesti tai padaryti pasirinktam specialistui.

Taigi žiedinė ekonomika ir teisės į prekės taisymą judėjimas yra tarpusavyje glaudžiai susiję, juos sieja bendras tikslas mažinti atliekų kiekį, ilginti produktų naudojimo trukmę ir skatinti tvaraus vartojimo modelius. Galime teigti, kad prekių taisymas yra žiedinės ekonomikos dalis, nes juo siekiama, kad gaminiai ir medžiagos tarnautų ilgiau.

2. Vartotojo teisės į prekės taisymą įgyvendinimas

Pastaraisiais dešimtmečiais sukurta įvairių priemonių, kaip siekti tvaraus vartojimo. Teisės į remontą judėjimo šalininkai ir toliau siekia, kad būtų priimti įstatymai, kurie įpareigotų gamintojus teikti plačiąją visuomenei diagnostikos įrankius, remonto vadovus ir atsargines dalis²⁹. Pasak S. Ozturkcan, „mus supa sulūžę daiktai ir aplinka: suprojektuoti objektai, erdvės ir sistemos, kurias reikia taisyti“³⁰, todėl tenka pripažinti, kad daiktų remontas, kaip atsakas į perteklinį išteklių naudojimą, yra sveikintinas dalykas. ES mastu tam skiriama vis daugiau dėmesio, imamasi teisinio reguliavimo iniciatyvų, prisidedančių prie vartotojo teisės į prekės taisymą užtikrinimo skatinimo. Pastaruosius dvejus metus ES buvo svarstoma Teisės į prekės taisymą direktyva, kuri papildė kitas teises priemones, skatinančias tvarų vartojimą. Šiame skyriuje plačiau pristatysime pagrindinius ES teisės aktus, ESTT ir Lietuvos teismų jurisprudenciją ir neteisinio ginčo nagrinėjimo praktiką analizuojamu klausimu.

28 2019 m. gegužės 20 d. Direktyva (ES) 2019/771 dėl tam tikrų prekių pirkimo–pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (ES) 2017/2394 ir Direktyva 2009/22/EB bei panaikinama Direktyva 1999/44/EB, OL L 136, 2019 5 22, žiūrėta 2024 m. vasario 5 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A32019L0771>.

29 Manwaring ir kt., 2022, iš „The Right-to-Repair Movement: Sustainability and Consumer Rights“, S. Ozturkcan, *Journal of Technology Teaching Cases* (2023), <https://doi.org/10.1177/20438869231178037>.

30 Alexandra Crosby ir Jesse Adams Stein, „Repair“, *Environmental Humanities* 12, 1 (2020): 179–185, <https://doi.org/10.1215/22011919-8142275>.

2.1. Pagrindinės Europos Sąjungos iniciatyvos ir praktika siekiant užtikrinti vartotojo teisę į prekės taisymą

Teisės į prekės taisymą iniciatyva papildo kitas priemones, kuriomis siekiama Europos žaliojo kurso tikslo – tvaraus vartojimo skatinimo pasitelkiant tokias direktyvas kaip jau minėtoji 2024 m. vasario 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/825, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2005/29/EB ir 2011/83/ES, siekiant geresne apsauga nuo nesąžiningos veiklos ir geresniu informavimu įgalinti vartotojus dalyvauti žaliojoje pertvarkoje³¹, taip pat reglamentus – 2023 m. birželio 16 d. Komisijos deleguotąjį reglamentą (ES) 2023/1669, kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/1369 papildomas nuostatomis dėl išmaniųjų telefonų ir kišeninių kompiuterių energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo³² (toliau – Reglamentas dėl energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo reglamentas), ir 2023 m. birželio 16 d. Komisijos reglamentą (ES) 2023/1670, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2009/125/EB nustatomi išmaniųjų telefonų, mobiliųjų telefonų, kurie nėra išmanieji telefonai, belaidžių telefonų ir kišeninių kompiuterių ekologinio projektavimo reikalavimai ir iš dalies keičiamas Komisijos reglamentas (ES) 2023/826. Be to, Reglamente dėl energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo prekybininkams yra nustatyti įpareigojimai pateikti informaciją dėl galimumo taisyti prekę (taisomumo klasę), pakartotinai naudoti ir atnaujinti su energija susijusius gaminius. Energijos ženklavimo ir kiti reikalavimai bus taikomi išmaniesiems telefonams ir planšetiniams kompiuteriams, kurie bus pateikiami ES rinkai nuo 2025 m. birželio 20 d.

Prie tvaraus judėjimo prisideda ir organizacijų tinklai, pavyzdžiui, *Environmental Coalition on Standards* (ECOS)³³ ar *European Environmental Bureau* (EEB)³⁴, judėjimas už teisę į prekių taisymą *Right to Repair Europe* (RTR)³⁵. Visa tai skatina gamintojus kurti ilgaamžiškesnius ir lengviau remontuojamus produktus, priimti tvaresnius sprendimus, didina energijos ir išteklių vartojimo efektyvumą, taip pat užtikrina, kad vartotojai turėtų galimybę remontuoti savo prietaisus ir naudotis atsarginių dalių tiekimo ir remonto paslaugomis.

Atlikus ESTT sprendimų analizę matyti, kad bylų, kurios būtų tiesiogiai susijusios su teise į prekės taisymą, nėra, tačiau galime paminėti keletą, kurios šią teisę liečia netiesiogiai. Pavyzdžiui, 2023 m. spalio 5 d. ESTT prejudiciniame sprendime byloje C-296/22³⁶,

31 2024 m. vasario 28 d. Direktyva (ES) 2024/825, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2005/29/EB ir 2011/83/ES, siekiant geresne apsauga nuo nesąžiningos veiklos ir geresniu informavimu įgalinti vartotojus dalyvauti žaliojoje pertvarkoje, OL L 2024/825, 2024 3 6, žiūrėta 2024 m. balandžio 7 d., <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/825/oj?locale=lt>.

32 2023 m. birželio 16 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2023/1669, kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/1369 papildomas nuostatomis dėl išmaniųjų telefonų ir kišeninių kompiuterių energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo, OL L 214, 2023 8 31, žiūrėta 2024 m. balandžio 7 d., http://data.europa.eu/eli/reg_del/2023/1669/oj.

33 „Ecostandard“, žiūrėta 2024 m. kovo 1 d., <https://ecostandard.org/>.

34 „European Environmental Bureau (EEB)“, žiūrėta 2024 m. kovo 1 d., <https://eeb.org/>.

35 „Right to Repair Europe“, žiūrėta 2024 m. kovo 1 d., <https://repair.eu/>.

36 Teisingumo Teismo (aštuntoji kolegija) 2023 m. spalio 5 d. sprendimas byloje C-296/22, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=278243&doclang=lt>.

kurioje buvo nagrinėjamas nepriklausomų remontininkų prieigos prie transporto priemonių informacijos ir diagnostikos bei kitos įrangos klausimas, priėmė nepriklausomiems remontininkams palankų sprendimą. Šioje byloje automobilių gamintoja atsakovė *FCA Italy SpA* nenorėjo suteikti neribotos prieigos prie duomenų diagnostikos, remonto ir techninės priežiūros tikslais ieškovams – nepriklausomam autoservisų tinklui *ATU* ir transporto priemonių priekinių stiklų remonto ir keitimo įmonei *Carglass*. *FCA Italy SpA* reikalavo, kad nepriklausomas remontininkas ne tik užsiregistruotų ir asmeniškai prisijungtų prie *FCA Italy SpA* nurodyto serverio, bet ir įsigytų mokamą prenumeratą, kad galėtų naudotis bendraisiais diagnostikos įrankiais, jungiančiais jį prie serverio. Šios priemonės, pasak *FCA Italy SpA*, buvo būtinos kibernetinio saugumo sumetimais.

ESTT pabrėžė, jog papildomos apsaugos priemonės paveiktų remontininkų konkurencingumą, be kita ko, išaiškino, kad „nepriklausomiems veiklos vykdytojams turi būti suteikta neribota prieiga prie informacijos, būtinos jų veiklai transporto priemonių remonto ir priežiūros tiekimo grandinėje vykdyti“³⁷. ESTT nepritarė *FCA Italy SpA* iškeltoms saugumo problemoms. Jis pažymėjo, kad saugumo priemonės neturi riboti prieigos prie duomenų ir informacijos, ir pabrėžė, jog bet kokie transporto priemonių gamintojų taikomi apribojimai negali viršyti Reglamente (ES) 2018/858³⁸ nustatytų teisinių standartų. Nors byloje itin pabrėžta kibernetinio saugumo svarba, šis sprendimas patvirtina, kad transporto priemonių gamintojai turi visas galimybes spręsti kibernetinio saugumo problemas netaikydami apribojimų gamintojams.

Kitoje ESTT nagrinėtoje byloje (C-319/22³⁹), kurioje sprendimas buvo priimtas 2023 m. lapkričio 9 d., prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekė išsiaiškinti, ar automobilių gamintojai įpareigojami užtikrinti, kad transporto priemonių remonto ir priežiūros informacija būtų prieinama tam tikrais byloje išvardytais būdais, ir ar jie yra įpareigojami pateikti šią informaciją nepriklausomiems veiklos vykdytojams. Šioje byloje ESTT, be kita ko, dar kartą patvirtino prievolę perduoti informaciją nepriklausomiems ūkio subjektams.

Šie ESTT sprendimai yra ne tik palankūs atsarginių dalių rinkai, bet ir aktualūs dėl jų naudingumo vartotojams. Skatinant prekių remontą, kurį atlieka trečiosios šalys, įskaitant fizinius asmenis, turėtų būti suteikta galimybė naudotis prieiga prie komponentų ir įrangos, reikalingos prietaisų priežiūrai, įskaitant diagnostikos įrankius, tam, kad vartotojas galėtų laisvai pasirinkti fizinių ar juridinių asmenį, teikiantį remonto paslaugas, ir nebūtų varžomas pirminio gamintojo. Taigi ESTT, gindamas vartotojų teises, šiais sprendimais

37 Teisingumo Teismo (aštuntoji kolegija) 2023 m. spalio 5 d. sprendimas byloje C-296/22, žiūrėta 2024 m. balandžio 30 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=278243&doclang=lt>.

38 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/858 dėl motorinių transporto priemonių ir jų priekabų bei tokioms transporto priemonėms skirtų sistemų, komponentų ir atskirų techninių mazgų patvirtinimo ir rinkos priežiūros, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 715/2007 ir (EB) Nr. 595/2009 bei panaikinama Direktyva 2007/46/EB, OL L 151, 2018 6 14, žiūrėta 2024 m. vasario 9 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32018R0858>.

39 Teisingumo Teismo (trečioji kolegija) 2023 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje C-319/22, žiūrėta 2024 m. gegužės 1 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=279492&doclang=LT>.

netiesiogiai palaiko teisės į prekės taisymą įgyvendinimą, o kartu atskleidžia, jog šioje srityje yra susiduriama su daugybe teisinių problemų.

2.2. Vartotojo teisė į prekės taisymą Lietuvoje

Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (toliau – CK) (suvestinė redakcija nuo 2023-05-01 iki 2024-04-30)⁴⁰ nustatyta, kad, esant prekės trūkumams, prekę galima taisyti ar pakeisti kita ir tam tikrais įstatyme numatytais pagrindais susigrąžinti pinigus už gautą nekokybišką prekę. Taigi įstatyme įtvirtinti konkretūs vartotojų teisių gynimo būdai, vienas iš jų – prekės taisymas. Pagal CK 6.364 straipsnio 1 dalį pardavėjui tenka atsakomybė už bet kokias prekių (įskaitant prekes su skaitmeniniais elementais) kokybės neatitiktis vartotojo reikalavimams, išaiškėjusias per dvejus metus (jei įstatyme ar sutartyje nenustatytas ilgesnis terminas) nuo daikto perdavimo dienos (teisinė garantija).

CK 6.364¹ straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog tam, „[k]ad būtų užtikrinta tinkama prekės kokybė, vartotojas turi teisę pasirinkti reikalauti prekę pataisyti (remontuoti) arba reikalauti ją pakeisti, išskyrus atvejus, kai reikalavimo nebūtų įmanoma įvykdyti arba pardavėjas dėl to patirtų neproporcingų išlaidų, palyginti su išlaidomis kitam reikalavimui įgyvendinti <...>“, taip pat nurodoma, kad pardavėjas turi atsižvelgti „į visas aplinkybes, įskaitant: 1) prekės vertę, jeigu prekę neturėtų trūkumų; 2) prekės trūkumų (neatitikties) reikšmingumą; 3) tai, ar kitokio reikalavimo taikymas nesukeltų nepatogumų vartotojui“. Taigi vartotojas turi kreiptis į pardavėją dėl netinkamos kokybės prekės ir gali prašyti prekę taisyti ar pakeisti kita tinkamos kokybės preke. Žvelgiant į šias vartotojo teises iš pardavėjo pusės, reikia pasakyti, kad „[p]ardavėjas turi teisę atsisakyti užtikrinti tinkamą prekės kokybę, jeigu prekės neįmanoma pataisyti ar pakeisti arba jeigu dėl to pardavėjas patirtų neproporcingų išlaidų <...>“ (6.364¹ straipsnio 3 dalis).

To paties straipsnio 4 dalyje nurodytos sąlygos, kada vartotojas turi teisę reikalauti proporcingai sumažinti prekės kainą arba nutraukti pirkimo–pardavimo sutartį. Vienas iš esminių aspektų, kurį verta pažymėti, yra tai, jog vartotojas gali reikalauti sumažinti prekės kainą arba nutraukti sutartį tik tada, jei: „1) pardavėjas prekės nepataisė ar nepakeitė arba prekės pataisymas ar pakeitimas neatitinka šio kodekso 6.364² straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatytų reikalavimų, arba pardavėjas, vadovaudamasis šio straipsnio 3 dalimi, atsisakė užtikrinti tinkamą prekės kokybę; 2) prekės trūkumas atsirado, nors pardavėjas bandė užtikrinti prekės kokybę; 3) prekės trūkumas yra esminis; 4) pardavėjas pareiškė ar iš aplinkybių yra aišku, kad jis per protingą terminą neužtikrins tinkamos prekės kokybės arba tai sukels didelių nepatogumų vartotojui“.

Vienoje iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) bylų kasacinis teismas pažymėjo jog „pagal Direktyvos 1999/44/EB 3 straipsnio 2 ir 3 dalis, kai atsiranda prekės neatitiktis sutarčiai, paraleliai taikomi du netinkamos kokybės prekės atitikties sutarčiai

⁴⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (Žin., 2000, Nr. 74-2262), žiūrėta 2024 m. gegužės 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.107687/asr>.

užtikrinimo būdai – prekės pataisymas ar prekės pakeitimas. Siekiant užtikrinti abiejų sutarties šalių interesus, Direktyvoje 1999/44/EB teikiama pirmenybė sutarties vykdymui, pasinaudojant dviem pirmiausia nustatytomis teisės gynimo priemonėmis, prieš sutarties nutraukimą arba pardavimo kainos sumažinimą. Taigi pirmiausia vartotojas turi teisę reikalauti užtikrinti, kad prekė atitiktų sutartį. Jei prekės atitiktis negali būti užtikrinta, jis gali reikalauti sumažinti kainą arba atsisakyti sutarties.⁴¹ Tokia sąlyga, kad pradžioje vartotojas turi prašyti prekę taisyti arba ją pakeisti kita prieš teikdamas reikalavimą nutraukti sutartį, viena vertus, lyg ir varžo vartotojų laisvę pasirinkti norimą teisių gynimo būdą iš karto, kita vertus, skatina taisyti netinkamos kokybės prekę ir taip skatina tvaresnį vartojimą. LAT, apžvelgęs ESTT jurisprudenciją, pažymėjo, jog „pardavėjui nustatyta pareiga nemokamai užtikrinti prekės atitiktį sutarčiai, pataisant ar pakeičiant sutarties neatitinkančią prekę, siekiama apsaugoti vartotoją nuo rizikos patirti finansinių išlaidų, kurios galėtų jį atgrasinti pasinaudoti savo teisėmis, jeigu tokios apsaugos nebūtų“⁴², tačiau kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, jog pardavėjo atsakomybė nėra absoliuti, „[p]ardavėjo pareiga garantuoti parduodamo daikto kokybę neapima tų atvejų, kai daikto trūkumai pirkėjui buvo žinomi arba tokie akivaizdūs, kad kiekvienas atidus pirkėjas juos būtų pastebėjęs be jokio specialaus tyrimo (CK 6.327 straipsnio 2 dalis, 6.333 straipsnio 2 dalis)“⁴³.

Išanalizavus LAT praktiką matyti, kad kasacinio teismo jurisprudencijoje nėra tiesioginių išaiškinimų, susijusių su vartotojo teise į prekės taisymą. Todėl tikslinga panagrinėti Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos (toliau – VVTAT) praktiką, formuojamą sprendžiant vartotojų ir verslininkų ginčus. Antai 2021 m. lapkričio 10 d. nutarime Nr. 10E-2306, priimtame nagrinėjant ginčą dėl komisinės prekės garantinio remonto sąlygų, VVTAT, be kita ko, išdėstė savo poziciją dėl sąlygų dalies „Garantijos suteikimo sąlygos“ 3 punkto, kuriame buvo nustatyta, kad „pakeistam ar sutaisytam telefono aparatui galios pirminis prekės garantijos terminas“. Kaip matome, šioje sąlygoje nustatyta, kad prekės taisymo laikotarpis neįtraukiamas į garantinio termino trukmę, nors taisymo metu vartotojas ir neturėjo galimybės savo preke naudotis, todėl VVTAT pažymėjo, kad toks reguliavimas prieštarauja CK 6.335 straipsnio 3 daliai, kurioje nustatyta, kad garantijos terminas remonto atveju privalo būti stabdomas ir neskaičiuojamas tol, kol pardavėjas pašalina kliūtį. VVTAT nutarime taip pat pažymėjo, kad vartotojų apsaugą užtikrina tiek ES, tiek nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatomos specialios taisyklės, suteikiančios vartotojui stipresnę teisinę apsaugą, ir pabrėžė, kad „sąlyga, numatanti, jog pakeistai ar sutaisytai prekei galios pirminis prekės garantijos terminas, iškreipia šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą bei pažeidžia vartotojo teises ir interesus“⁴⁴. Pardavėjas, nustatydamas tokią są-

41 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-158-469/2019, 39 punktas.

42 *Ibid.*, 40 punktas.

43 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-90-403/2022, 33 punktas.

44 Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos nutarimas dėl UAB „Mobile Technics“ komisinės prekės garantinio remonto sąlygų, 2021 m. lapkričio 10 d., Nr. 10E-2872, https://vvtat.lrv.lt/media/viesa/sau-gykla/2024/4/OAE35_pFTsI.pdf.

lygą, nepagrįstai riboja garantijos suteikimo trukmę ir taip sumažino vartotojų galimybes pasinaudoti garantiniu remontu. Taigi VVTAT komisija, tokią sutarties sąlygą pripažindama nesąžininga, reikšmingai prisideda prie vartotojo teisės į prekės taisymą įgyvendinimo praktikos tobulinimo.

2021 m. vasario 2 d. nutarime Nr. 10E-345, išnagrinėjusi UAB „Pigu“ garantijos ir grąžinimo sąlygas, VVTAT konstatavo, kad jų nuostata, pagal kurią garantija netaikoma, jei įranga buvo remontuota neautorizuotame serviso centre, pažeidžia šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą vartotojo nenaudai. Be to, VVTAT pažymėjo, jog pardavėjas nėra pateikęs informacijos apie autorizuotus serviso centrus, į kuriuos vartotojas galėtų kreiptis, o vadovaujantis tiek teisinio apibrėžtumo, tiek teisėtų lūkesčių principais pardavėjas privalo užtikrinti aiškias ir suderintas garantines sąlygas. VVTAT taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad „ne visuomet neautorizuoto serviso centro įrangos remontas gali būti susiejamas su konkrečiu įrangos gedimu ir vartotojo prašomu garantiniu remontu“⁴⁵. Todėl tokia sąlyga laikytina pažeidžiančia šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą vartotojo nenaudai. VVTAT nutarė, kad „<...> įtvirtinant sąlygą, numatančią, jog įrangai garantija nebus taikoma, jei ji tvarkė neautorizuotas serviso centras, tačiau nepateikiant informacijos apie autorizuotus serviso centrus, kurie galėtų įrangą suremontuoti[,] bei visais atvejais apribojant garantijos teikimą, jeigu įrangą remontavo neautorizuotas serviso centras, pažeidžiama šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą vartotojo nenaudai“⁴⁶.

Kitas savo pobūdžiu panašus ginčas dėl standartinių UAB „Longo LT“ garantijos sąlygų nagrinėtas 2021 m. kovo 15 d. nutarime Nr. 10E-756. Šiame nutarime VVTAT atkreipė dėmesį, kad sąlyga, pagal kurią „[g]arantiniu terminu nemokamai gali būti atlikti Automobilio remonto darbai ir detalių keitimas, ir/arba apmokami remonto darbai ir detalių keitimas, jei Automobilio remontas atliekamas Pardavėjo, jo nurodytame servise“⁴⁷, taip pat traktuotina kaip nesąžininga, pažeidžianti šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą vartotojo nenaudai. Tokia sąlyga yra nesuderinama su teise į prekių taisymą, neatitinka laisvo ir konkurencingo remonto paslaugų teikimo sąlygų, pagal kurias gamintojai neturi apsunkinti prieigos prie remonto sprendimų nei vartotojams, nei nepriklausomiems specialistams.

VVTAT 2021 m. vasario 5 d. nutarime Nr. 10E-39 taip pat nustatė, jog sąlyga, pagal kurią, „[j]eigu Pirkėjas neleidžia gamintojui šalinti gamybinio defekto arba atsisako suteikti prekę (ar jos dalį) remontui gamykloje, traktuojama, kad Pirkėjas atsisako teisės į nemokamą garantinį aptarnavimą, numatytą prekės garantijos talone“⁴⁸, yra ribojanti vartotojo pasirinkimo galimybes, todėl tai negali būti vertinama kaip atsisakymas pasinaudoti teise į garantinį aptarnavimą. Ši VVTAT išvada iliustruoja, kad pardavėjo ar gamintojo nustatytos

45 Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimas dėl UAB „Pigu“ garantijos ir grąžinimo sąlygų, 2021 m. vasario 2 d., Nr. 10E-345, <https://vvvat.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/4/L986jSybHuc.pdf>.

46 *Ibid.*

47 Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimas dėl standartinių UAB „Longo LT“ garantijos sąlygų ir PVM sąskaitos faktūros Nr. FLI2007-0100-1 sąlygų, 2021 m. kovo 15 d., Nr. 10E-756, https://vvvat.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/4/VGZMiZu5z_Q.pdf.

48 Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimas dėl UAB „Evinara“ prekių garantijų taikymo ir prekių grąžinimo taisyklių sąlygų, 2021 m. vasario 5 d., Nr. 10E-395, <https://vvvat.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/4/RkUaV3vwWnA.pdf>.

garantinės sąlygos negali prieštarauti imperatyvioms teisės normoms, kurios užtikrina vartotojo apsaugą, taip pat negali nepagrįstai riboti vartotojo teisės į prekės taisymą.

Kitame ginče VVTAT, išnagrinėjusi UAB „Accanto group“ prekių pirkimo–pardavimo sutarties sąlygas, kurių 8 punkte nustatyta, kad vartotojas privalo nedelsdamas apžiūrėti prekes ir, pastebėjęs jų trūkumus, nedelsdamas informuoti apie tai pardavėją, o vartotojui nepranešus apie prekės defektus per 1–2 dienas po prekių gavimo pardavėjas pretenzijų dėl prekių kokybės nebepriima, vertindama šios sutarties sąlygos sąžiningumą vartotojo atžvilgiu nutarė, kad nuostata, pagal kurią vartotojas, nepastebėjęs prekės defektų ir (ar) nepranešęs apie juos pardavėjui per 1–2 dienas, netenka galimybės pasinaudoti įstatyme numatytais pažeistų teisių gynimo būdais, susijusiais su nekokybiška preke, yra dirbtinai ribojamos įstatymu nustatytos teisės⁴⁹. Taigi, šiuo VVTAT komisijos nutarimu įtvirtinama, jog pardavėjas privalo užtikrinti vartotojo teisę į prekės taisymą, nepaisant to, kad vartotojas nepastebėjo defektų iš karto.

Dar viename VVTAT nagrinėtame ginče, kuriame 2025 m. vasario 7 d. priimtas nutarimas Nr. 10E-13, VVTAT komisija padarė išvadą, kad sutarties nuostatos, kuriose numatyta, jog „<...> Automobilis parduodamas be garantijos <...>“⁵⁰, be kita ko, „neatitinka Civiliniame kodekse įtvirtinto teisinio reguliavimo dėl pardavėjo pareigos garantuoti daikto tinkamą kokybę bei iš esmės apriboja pardavėjo civilinę atsakomybę už bet kokius automobilio trūkumus“⁵¹.

Apibendrinant galima teigti, kad LAT ir VVTAT praktika rodo aiškią tendenciją vartotojų apsaugos srityje užtikrinti vartotojo teisę į prekės taisymą. Praktikos analizė atskleidžia, kad bet kokios sutartinės sąlygos, ribojančios vartotojų teisę į kokybišką ir prieinamą prekių remontą, laikytinos nesąžiningomis ir prieštaraujančiomis tiek nacionaliniams, tiek ES teisės aktams. Tad pardavėjų nustatyti garantijos apribojimai, tokie kaip pirminio garantinio laikotarpio taikymas po remonto, reikalavimas naudotis tik autorizuotais serviso centrais ar nepagrįstas garantijos netaikymas neautorizuotam remontui, pažeidžia vartotojų teises. Galima teigti, kad šie sprendimai stiprina vartotojo teisės į prekės taisymą įgyvendinimą, nes užtikrina, kad vartotojai galėtų pasinaudoti prekių remontu be perteklinių apribojimų, išlaikant garantinę apsaugą. Iš VVTAT praktikos dėl vartotojų teisės pasirinkti remonto būdą ir vietą analizės matyti, jog Lietuvos vartotojų apsaugos institucijos laikosi proaktyvios pozicijos: siekiama užtikrinti, kad verslo subjektai nevaržytų vartotojų galimybių pasinaudoti trečiųjų šalių teikiamomis remonto paslaugomis. Tokia pozicija dera su ES teisės principais, ypač su Teisės į prekės taisymą direktyvos tikslais. Taip pat praktikoje įtvirtinama, kad pardavėjai privalo garantuoti ne tik teisę į taisymą, bet ir informacijos apie autorizuosius servisus ir aiškias garantijos sąlygas prieinamumą.

49 Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimas dėl UAB „Accanto Group“ prekių pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų, 2021 m. liepos 21 d., Nr. 10E-1856, <https://vvtat.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/4/JkzvXp-4Wy0.pdf>.

50 Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimas dėl UAB „Agamis“ 2024-07-04 automobilio pirkimo–pardavimo sutarties sąlygų, 2025 m. vasario 7 d., Nr. 10E-13, [https://vvtat.lrv.lt/public/canonical/1739436591/40547/2025-02-07%20nutarimas%20Nr.%2010E-13%20\(UAB%20Agamis\).pdf](https://vvtat.lrv.lt/public/canonical/1739436591/40547/2025-02-07%20nutarimas%20Nr.%2010E-13%20(UAB%20Agamis).pdf).

51 *Ibid.*

3. Naujausia ES iniciatyva – Teisės į prekės taisymą direktyvos priėmimas

Dauguma minėtų iniciatyvų paskatino teisės į prekės taisymą judėjimą, sprendžiant tokias problemas kaip „trumpas tarnavimo laikas, ypač elektros ir elektroninių gaminių, ir sunkumai taisant gaminius tiesiogiai arba pasitelkiant trečiąsias šalis, kurios skiriasi nuo pirminio gamintojo“⁵². Judėjimu siekiama suteikti vartotojams labiau prieinamų ir ekonomiškai efektyvesnių būdų taisyti techniškai taisytinus gaminius net ir pasibaigus teisinės garantijos terminui. Šiame skyriuje aptarsime, su kokiais problemomis susiduriama siekiant įgyvendinti teisę į remontą, apžvelgsime Europos Komisijos direktyvos priėmimo procesą ir atskirų ES valstybių narių geriausią praktiką.

Dar iki direktyvos įsigaliojimo buvo atkreiptas dėmesys į esmines teisės į remontą įgyvendinimo sritis, tokias kaip informacijos apie remonto procesą prieinamumas, įskaitant remonto laiką, galimybę gauti pakaitinę prekę remonto metu, vartotojams reikalingos tam, kad jie galėtų priimti sprendimą dėl remonto ir pasirinkti už remontą atsakingą šalį. Šiame kontekste galima pažymėti, kad „Eurobarometro“ apklausos rodo, jog „beveik aštuoni iš dešimties respondentų norėtų įpareigoti gamintojus palengvinti skaitmeninių prietaisų taisymą. Tačiau ši dalis sumažėja iki keturių iš dešimties, jei tai reiškia kainos padidėjimą.“⁵³

Kalbant apie galimybes skatinti prekių remontą ir pakartotinį naudojimą pasibaigus teisei garantijai, Europos Komisijos parengtoje poveikio vertinimo ataskaitoje pažymima, kad „gamintojai savo interneto svetainėje turėtų informuoti, ar jie patys teikia remonto paslaugas ir kokia apimtimi, pvz., kokių konkrečių gaminių ir (arba) modelių“⁵⁴. Iš to išplaukia, kad gamintojams kyla prievolė informuoti vartotojus apie teikiamas remonto paslaugas – vartotojams informacija apie remonto galimybes turi būti suteikta prieš išsigyjant prekę ar jau esant poreikiui ją taisyti. Poveikio vertinimo ataskaitoje taip pat minima ES lygmens remonto derinimo platforma – „paieškos sistema, kuri padėtų vartotojams rasti vartojimo prekių remontininkus. Ji papildytų EPREL⁵⁵ portalą naujomis funkcijomis, susijusiomis su energinio ženklinimo etiketėmis paženklintais produktais.“⁵⁶

Kai kurie mokslininkai⁵⁷ pažymi, jog siekiant padidinti vartotojų teises gauti geresnes remonto paslaugas ir sukurti vartotojų ir gamintojų galių balansą, rekomenduojamos

52 Leah Chan Grinvald ir Ofer Tur-Sinai, „Intellectual Property Law and the Right to Repair“, *SSRN Electronic Journal* (2019): 1–66, cituota iš Ricardo J. Hernandez, Constanza Miranda ir Julian Goñi, „Empowering Sustainable Consumption by Giving Back to Consumers the ‘Right to Repair’“, *Sustainability* 12, 3 (2020): 850, <https://doi.org/10.3390/su12030850>.

53 Europos Komisija, *supra note*, 11.

54 Europos Komisija, *supra note*, 23.

55 „EPREL – Europos gaminių energijos vartojimo efektyvumo ženklinimo duomenų bazė“, žiūrėta 2024 m. gegužės 1 d., <https://eprel.ec.europa.eu/screen/home>.

56 Europos Komisija, *op. cit.*

57 Shahrzad Manoochehri, Mathias Schluep, Yoko Dams, Georg Mehlhart, Dina Bekkevold Lingås, Giovanni Marin, Mariana Nicolau ir Shane Colgan, *An Overview of Europe's Repair Sector*, ETC CE Report 2022/6 (2022), 59, žiūrėta 2024 m. gegužės 1 d., <https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/2022-12/Repair%20sector.pdf>.

tokios strategijos, kaip garantijos ir garantijos terminų pratęsimas, tad, „įgyvendinus iniciatyvą „Teisė į remontą“, vartotojams būtų suteikta daugiau galimybių pereiti prie ekologiško vartojimo ir sudarytos palankesnės ekonominės sąlygos remontui“⁵⁸.

Vienas iš teisės į prekės taisymą aspektų yra prekių ilgaamžiškumas, tačiau šiame kontekste svarbu atkreipti dėmesį į suplanuotą nusidėvėjimą. Gaminio senėjimo planavimas – „tai verslo strategija, pagal kurią įmonės sąmoningai kuria produktus, kurių gyvavimo trukmė arba funkcionalumas yra ribotas, ir taip skatina vartotojus dažniau juos keisti arba atnaujinti“⁵⁹. Taigi gamintojai suplanuoja, kad jų gaminamas daiktas tarnautų trumpai, jo nebūtų įmanoma pataisyti ir vartotojai būtų priversti įsigyti naują daiktą. Suplanuoto nusidėvėjimo strategiją galima laikyti gamintojų piktnaudžiavimu. Teisės į prekės taisymą kontekste turėtų būti atsakyta visų elektroninių prietaisų suplanuoto nusidėvėjimo sistemos. Kaip minima konferencijos apie Europos ateitį leidinyje, „pokyčiai turėtų vykti tiek individualiu, tiek komerciniu lygmeniu, siekiant užtikrinti, kad galėtume prietaisus naudoti, taisyti ir atnaujinti ilgą laiką“⁶⁰.

Europos Komisijos išleistame leidinyje įvardijami probleminiai atvejai, su kuriais susiduria vartotojai, siekiantys taisyti savo ginius: „trečiosioms šalims pernelyg apsunkintas remontui skirtų įrankių ir komponentų naudojimas; užkirtimas kelio tam tikrų komponentų remontui arba dirbtinis remonto apsunkinimas, motyvuojant saugumo sumetimais; prieigos prie įrangos remonto ir priežiūros vadovų, schemų ir diagramų panaikinimas arba apribojimas“⁶¹. Kaip matyti iš šiamo straipsnyje minimos ESTT jurisprudencijos, su šia problema praktikoje susidurta ne kartą. Aiškinamajame memorandume, pateiktame kartu su Teisės į prekės taisymą direktyva, pabrėžiama, jog tuomet, „[k]ai atsiranda vartojimo prekių trūkumų, vartotojai dažnai nemėgina jų taisyti, vietoje to jas išmeta anksčiau laiko, nors jas būtų galima pataisyti ir naudoti ilgesnį laiką. Taip nutinka, kai vartotojai renkasi pakeitimą, o ne pataisymą pagal Prekių pardavimo direktyvoje numatytą teisinę garantiją ir kai nustojus galioti teisei garantijai vartotojai yra atgrasomi nuo pataisymo dėl neoptimalių taisymo galimybių ir sąlygų.“⁶² Taip pat pabrėžiama, jog „šia direktyva siekiama skatinti vartotojų įsigyjamų galimų pataisyti prekių su trūkumais taisymą ir pakartotinį naudojimą,

58 Manoochchetri and et al., *supra* note, 57.

59 Dunia Zongwe, G. S. Mahantesh ir R. Mamatha, „The Economics of Repair: Fixing Planned Obsolescence by Activating the Right to Repair in India“, *International Journal on Consumer Law and Practice* 11, 1 (2023): 100, <https://repository.nls.ac.in/ijclp/vol11/iss1/6>.

60 Council of the European Union: General Secretariat of the Council, *Conference on the Future of Europe: Report on the Final Outcome* (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022), 108, <https://doi.org/10.2861/607246>.

61 European Commission: Directorate-General for Justice and Consumers, R. Mascarenhas de Ataíde, A. Barroso Rodrigues, F. De Araujo Meirelles Magalhães ir kt., *Consumer protection in the European Union: challenges and opportunities* (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023): 11, <https://data.europa.eu/doi/10.2838/457132>.

62 Europos Komisija, Pasiūlymas. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl bendrųjų taisyklių, kuriomis skatinamas prekių taisymas, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2017/2394 ir direktyvos (ES) 2019/771 ir (ES) 2020/1828, Briuselis, 2023 m. kovo 22 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023PC0155>.

kai teisinė garantija apima taisymą ir kai jo neapima⁶³. Atvirose viešosiose konsultacijose suinteresuotosios šalys nurodė, „kad vartotojams sunku taisyti prekes patiems ir kad taisymo paslaugos vartotojams yra nepatogios, daug kainuoja arba yra neprieinamos“⁶⁴. Be to, „[a]bsoliuti dauguma visų respondentų sutiko, kad siekiant skatinti tvarų vartojimą turėtų būti kuriamos paskatos trūkumų turinčius produktus taisyti tiek tada, kai taisymą apima teisinė garantija, tiek tada, kai ji jo neapima, o ne pirkti naujus produktus“⁶⁵. Pažymima, kad verslo organizacijos / asociacijos, bendrovės ir nevyriausybinių organizacijų, taip pat kai kurios ES valstybės narės pritarė galimybei teikti pirmenybę taisymui, kai taisyti yra pigiau nei pakeisti prekę nauja arba kaina yra tokia pati⁶⁶.

Kaip žinia, Europos Sąjungos teisės aktais užtikrinama, kad vartotojai gautų ne trumpesnę kaip dvejų metų teisinę garantiją įsigytiems gaminiais, tačiau, kai baigiasi gaminio garantijos terminas ir gaminį reikia remontuoti, vartotojai dažnai pastebi, kad nėra tinkamų alternatyvų. Svarstydami prekės taisymo pasibaigus teisinės garantijos galiojimo laikui klausimą, vartotojai susiduria su įvairiais sunkumais: 1) nežino, kaip ir kur galima sutaisyti daiktus; 2) labai sunku, o kartais – beveik neįmanoma rasti tinkamų atsarginių dalių; 3) produktai, praradę dalį funkcionalumo, atrodo per daug pasenę, kad reikėtų rūpintis jų remontu; 4) pasirinkimas pirkti naują prekę yra palankesnis biudžetui sprendimas, palyginti su išlaidomis remontui.

Taigi 2022 m. balandžio mėn. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją, kurioje išskyrė keletą sričių, o Europos Komisija į tai reaguodama 2023 m. kovo 22 d. pateikė pasiūlymą dėl atskiro teisėkūros procedūra priimamo akto – Teisės į prekės taisymą direktyvos⁶⁷. 2023 m. kovo 30 d. Europos Komisija pristatė pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl bendrų taisyklių, skatinančių taisyti prekes. Europos Parlamente pasiūlymas buvo perduotas Vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos komitetui (IMCO), pranešėju paskirtas René Repasi (S&D, Vokietija)⁶⁸.

Kurį laiką vyko derybos dėl teisės akto projekto – pirmosios versijos buvo siūlomos 2022 m., o galutinis direktyvos tekstas patvirtintas 2024 m. balandžio 23 d.⁶⁹ Šią dieną taisyklės buvo patvirtintos Europos Parlamento (584 balsai už, 3 prieš ir 14 susilaikiusių)⁷⁰.

Teisės į prekės taisymą direktyvoje nustatytais taisyklėmis siekiama pagerinti vartotojų galimybes naudotis remonto paslaugomis, t. y. įtvirtinta teisė reikalauti, kad gamintojai suremontuotų įsigytus susidėvėjusius gaminius, kurie pagal ES teisę techniškai gali būti

63 Europos Komisija, Pasiūlymas, *supra note*, 62.

64 *Ibid.*

65 Europos Komisija, *supra note*, 22.

66 *Ibid.*

67 Europos Parlamentas, *supra note*, 14.

68 Stefano Spinaci, „Right to Repair: Strengthened Consumer Rights“, European Parliamentary Research Service, 2023, [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2023\)753927](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2023)753927).

69 Europos Parlamentas, *op. cit.*

70 Europos Parlamentas, „Right to repair: Making repair easier and more appealing to consumers“, paskutinį kartą atnaujinta 2024 m. balandžio 23 d. 13:08 val., žiūrėta 2024 m. gegužės 1 d., <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240419IPR20590/right-to-repair-making-repair-easier-and-more-appealing-to-consumers>.

remontuojami. Teisės aktu taip pat griežčiau reguliuojami veiksmai, trukdantys nepriklausomam remontui, pakartotinai naudojamų atsarginių dalių naudojimui. Vartotojai turės galimybę pasirinkti kreiptis į bet kurį remonto paslaugų teikėją, nepriklausomai nuo to, ar jis susijęs su pirminiu gamintoju.

4. Pasiūlymai valstybėms narėms. Geriausios praktikos apžvalga

Vadovaujantis Teisės į prekęs taisymą direktyva, kiekviena valstybė narė privalės imtis bent vienos priemonės, kuria būtų skatinamas remontas – tai gali būti ir finansinio pobūdžio, ir nefinansinio pobūdžio priemonės⁷¹. Todėl svarbu aptarti šiuo metu įvairiose ES šalyse taikomą geriausią praktiką, kad kitos šalys narės galėtų gerinti tvaraus vartojimo, remonto modelius. Kai kuriose valstybėse vartotojams suteikiamos didesnės remonto galimybės. Tai reiškia, kad vartotojai vienoje valstybėje narėje galbūt rečiau taiso tam tikrą gaminį, pvz., savo išmanųjį telefoną, kompiuterį ar fotoaparata, palyginti su vartotojais kitose valstybėse narėje. Tyrimai⁷² rodo, kad, pavyzdžiui, trijų pasirinktų produktų kategorijų (mobiliųjų ir (arba) išmaniųjų telefonų, šaldytuvų, automobilių) vartotojų, kurie visada arba greičiausiai remontuotų produktą, dalis Italijoje, Ispanijoje ir Graikijoje yra mažesnė nei Vengrijoje, Nyderlanduose ir Prancūzijoje.

Teisės į prekęs taisymą direktyvoje minimi tokie remonto skatinimo pavyzdžiai kaip remonto paslaugų apmokestinimo mažinimas arba informacinių kanalų apie remonto galimybes paskelbimas. Kai kurios programos, skatinančios vartotojus rinktis tvarų vartojimą ir remontą, jau pasiteisino kaip veiksminga strategija, pavyzdžiui, Austrijoje ar Prancūzijoje. ES valstybėse, kaip antai Vokietijoje, Belgijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Ispanijoje, veikia ir nuotolinės priemonės, suteikiančios galimybę vartotojams patiems sutaisyti sugedusius prietaisus.

Svarbu pabrėžti, jog vartotojas bus linkęs taisyti prekę, jeigu valstybės narės dės pastangas priimti tinkamiausią sprendimą tiek vartotojams, tiek gamintojams. Vienas populiariausių pavyzdžių yra remonto kavinės (*Repair Café*⁷³), padedančios naudotojams atlikti paprastus prekių remonto darbus (reiktų nepainioti jų su profesionaliais remontininkais). Tai – vienas iš naudingiausių sprendimų teisės į prekęs taisymą kontekste, nes vartotojai gali pasirinkti jiems patogiausią būdą spręsti problemas, susijusias su gaminių gedimu, o tai, kaip minėta, yra vienas iš ES tikslų įgyvendinant Teisės į prekęs taisymą direktyvą. Kitas vertas paminėti pavyzdys yra taisymo kainos kompensacija: „Taisymo kainos kompensacija šiuo metu gali pasinaudoti 6 ES šalių gyventojai: Prancūzijos, Austrijos, Vokietijos (Turingija, Saksonija), Liuksemburgo, Nyderlandų (Amsterdamas) ir Švedijos. Dar bent 9 ES

71 Europos Parlamentas, *supra note*, 14.

72 Europos Komisija, *supra note*, 22.

73 „Repair Café“, žiūrėta 2024 m. gegužės 1 d., <https://www.repaircafe.org/fr/>.

šalys taiko lengvatinį PVM mokesčio tarifą taisymo paslaugoms.⁷⁴ Prancūzijoje taisymo kainos kompensacija įgyvendinama suteikiant vartotojams nuolaidą taisymo paslaugoms, taikomą atsiskaitant už paslaugas (t. y. vartotojas moka jau sumažintą kainą), jei taisymą atlieka sertifikuota įmonė. Taisytojui kompensacija grąžinama, kai jis pateikia taisymo sąskaitas ir kitus reikiamus suteiktų paslaugų įrodymus taisymo fondui. Kitas pavyzdys – Austrijoje nuo 2022 m. veikianti Vyriausybės programa, kuria siekiama kovoti su elektronikos atliekomis. Pagal šią programą padengiama pusė remonto išlaidų. Ji taikoma sugedusiems prietaisams, pavyzdžiui, išmaniesiems telefonams, nešiojamiesiems kompiuteriams, kavavirėms ir indaplovėms. Vartotojams nereikia mokėti avanso, o paskui prašyti grąžinti pinigus, kaip įprasta teikiant daugelį kitų subsidijų: jie moka tik tą sumą, kuri lieka atėmus priemoną dirbtuvėse, t. y. paprastai pusę sąskaitos. Tai skatina gamintojus veikti tvariau, o vartotojus – rinktis prekės taisymą, ne pakeitimą.

Dar vienas pavyzdys, kurį galima apibūdinti kaip geriausią praktiką, yra galimybė vartotojams taisyti savo prekes patiems. Interneto svetainėje⁷⁵ teikiama nuotolinė pagalba dėl prekių taisymo. Šiuo atveju verslininkas (fizinis ar juridinis asmuo) per nuotolį siūlo vartotojams produktus ir (arba) paslaugas, o vartotojas (fizinis asmuo), kuris nesiverčia profesine ar verslo veikla, sudaro su verslininku nuotolinę sutartį, kad gautų savarankiško taisymo instrukcijas. Tai – tik keli pavyzdžiai, aktyviai prisidedantys prie teisės į prekės taisymą įgyvendinimo.

Išvados

1. Žiedinėje ekonomikoje produktai kuriami taip, kad būtų patvarūs ir lengvai taisomi, atnaujinami ir naudojami pakartotinai. Prie to svariai prisideda teisės į prekės taisymą judėjimas, kurio esmė – skatinti priimti teisės aktus, pagal kuriuos gamintojai būtų įpareigoti mažinti atliekų kiekį, didinti produktų ilgaamžiškumą ir užtikrinti, kad vartotojai galėtų lengvai remontuoti ir atnaujinti savo įsigytas prekes.
2. Pasibaigus teisinės garantijos terminui, vartotojai, priimdami sprendimą dėl prekes remonto, susiduria su įvairiais sunkumais: 1) nežino, kaip ir kur galima sutaisyti daiktus; 2) labai sunku, o kartais beveik neįmanoma rasti tinkamų atsarginių dalių; 3) produktai, praradę dalį funkcionalumo, atrodo per daug pasenę, kad reiktų rūpintis jų remontu, 4) pasirinkti pirkti naują prekę yra palankesnis biudžetui sprendimas, palyginti su išlaidomis remontui.
3. Siekiant skatinti tvarų vartojimą, Europos Sąjungos mastu inicijuota ne viena teisinė iniciatyva. Viena naujausią – 2024 m. balandžio 23 d. priimta Teisės į prekės taisymą direktyva, kurioje įtvirtinta teisė reikalauti taisyti prekes pasibaigus įstatyme

74 Rūta Kukulskytė, Gintarė Petrauskaitė. „Taisymo kainos kompensacija: Finansinės projekcijos“, žiūrėta 2024 m. gegužės 1 d., <https://data.kurkl.lt/wp-content/uploads/2023/11/Final-Taisymo-kompensacijos-finansine-projekcija.pdf>.

75 „Direct Repair“, žiūrėta 2024 m. gegužės 1 d., <https://www.directrepair.eu/over-direct-repair/>.

nustatytos garantijos terminui, per garantinį laikotarpį suremontuotoms prekėms vieniems metams papildomai pratęsiamą teisinę garantiją, sudaromos palankesnės sąlygos gauti atsarginių dalių ir informacijos apie techninę priežiūrą bei remontą, ES sukurtoje interneto platformoje rasti vietines remonto dirbtuves, kurios nepriklauso nuo pirminio gamintojo, taip pat draudimas naudoti techninę ir programinę įrangą, kuri trukdo remontuoti prekes.

4. Lietuvoje įstatymuose įtvirtinami konkretūs vartotojų teisių gynimo būdai, vienas iš jų – prekės taisymas. Šiuo metu šalyje taikoma pakopinė vartotojo teisės į prekės tinkamos kokybės užtikrinimą sistema, todėl vartotojas, susidūręs su prekės kokybės trūkumu, pirmiausia gali reikalauti, kad prekė būtų pataisyta arba pakeista į kitą. Nepasinaudojęs šiomis teisėmis vartotojas neturi teisės reikalauti sutarties nutraukimo ar kainos sumažinimo.
5. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos praktika sprendžiant ginčus rodo progresyvų požiūrį ir siekį didinti vartotojų apsaugą teisės į prekės taisymą kontekste. Vis dėlto išlieka tam tikrų iššūkių, susijusių su praktiniu teisės į taisymą įgyvendinimu, ypač turint omenyje gamintojų sudaromas remonto prieigos kliūtis. Todėl, siekiant visiško šio principo įgyvendinimo Lietuvoje, būtina toliau plėtoti ne tik teismų praktiką, bet ir konkrečias teisėkūros priemones, verslų skatinimo politiką, kuri užtikrintų sąžiningą prekių taisymo rinką, nepriklausomų servisų prieinamumą ir efektyvią vartotojų teisių gynimo, susijusių su įsigytų prekių remontu, sistemą.

THE CONSUMER'S RIGHT TO REPAIR AND ITS IMPLEMENTATION IN EUROPEAN UNION LAW

Augustė Dumčiūtė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Lina Novikovienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *One of the goals of the circular economy is to ensure that products are durable and can be used for a longer period, creating legal and economic conditions for consumers to participate in the circular economy. This article discusses the right to repair, examining the legal measures of the European Union and Lithuania, case law, and sustainable policies. Based on the opinions of various scholars, the right to repair can be described as a movement aimed at encouraging people to repair products rather than replace them with new ones. Although manufacturers often adopt a strategy of producing short-lived products that cannot be repaired, both the European Union and national governments are striving to find effective ways to prevent this. This article reveals the content of the right to repair, presents the European Union's sustainable consumption initiatives, and evaluates various measures that could contribute to promoting the repair process of products in Lithuania.*

Keywords: *circular economy; consumer protection; right to repair; planned obsolescence; sustainable consumption.*

Lina Novikovienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos privatinės teisės instituto profesorė, socialinių mokslų (teisės) daktarė. Mokslinių tyrimų kryptys: vartotojų teisių apsauga, sutarčių teisė, privatumas ir duomenų apsauga.

Augustė Dumčiūtė, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos studentė. Mokslinių tyrimų kryptys: vartotojų teisių apsauga, Europos Sąjungos teisė, aplinkos apsaugos teisė.

Lina Novikovienė, Professor at the Institute of Private Law at the Law School of Mykolas Romeris university. Doctor of Social Sciences (Law). Research interests: consumers law, contracts law, privacy and data protection.

Augustė Dumčiūtė, Student of Law School at Mykolas Romeris University. Research interests: consumers law, European Union law, environmental law.